

TEMA:

UNDERVISNING OG UDDANNELSE

[Erfarings- og visionskatalog fra
Landsforeningen Downs Syndroms
Landsmøde 2003]

TEMA:

UNDERVISNING OG UDDANNELSE

[Erfarings- og visionskatalog fra Landsforeningen Downs Syndroms Landsmøde 2003]

Erfarings- og visionskatalog fra
Landsforeningen Downs Syndroms
Landsmøde 2003 med temaet
"Undervisning og uddannelse"

Udarbejdet af bestyrelsen for
Landsforeningen Downs Syndrom

Udgivet med støtte fra

Mads Clausens Fond

Udgivet af:

- Landsforeningen
- Downs Syndrom 2004

Landsforeningen Downs Syndrom

Tlf.: 27 34 04 77

E-post: downs@downssyndrom.dk

www.downssyndrom.dk

Indledning	4
KVIS – Kvalitet i specialundervisningen	4
Ændring af Folkeskoleloven - Grundtakstmodellen	5
Evaluering af KVIS	7
Arbejdsgrupper	8
Specialpædagogiske tilbud til børn i daginstitutioner – gruppe 1	8
Lovgrundlaget for daginstitutioner for bl.a. børn med Downs syndrom	
§ 16 i Serviceloven:	8
Opsamling af viden	9
Samarbejde mellem forældre og daginstitution	9
Servicelovens § 34 om rådgivningsmuligheder	10
Enkeltintegration eller specialtilbud	11
Det svære skolevalg - gruppe 2	12
Folkeskoleloven § 21 om visitation	12
Hvornår skal man begynde at tale om skolevalg?	13
Hvordan vælger jeg skole til mit barn?	13
Børn med særlige behov i den almindelige folkeskole	14
Hvad er den gode skole? - gruppe 3	15
"Lov om folkeskolen, § 20"	15
Albertslund Lilleskole	16
Frydelundskolen	16
Skolen på Ingemannsvej	17
Skolernes kendskab til og involvering i KVIS	18
Netværksidéen og forældreinvolvering	18
Ungdomsuddannelse og specialundervisning – retten til livslang læring? - gruppe 4	18
"Lov om specialundervisning for voksne"	19
Ungdomsuddannelse og specialundervisning – retten til livslang læring?	19
Fyn tilbyder ungdomsuddannelse	20
Retslig sikring af uddannelse og livslang læring	21
Opsummering på området ved Niels Egelund	23
Specialundervisning og uddannelse af lærer i andre vestlige lande	23
Specialpædagogik	23
Specialpædagogikken står i dag over for udfordringer på flere niveauer:	24
Den specialpædagogiske indsats i undervisningen fordrer "Follow-up"	25
Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR)s synlighed og tilgængelighed i det kommunale billede – nogle vigtige forudsætninger:	25
Evaluering af Landsmødet 2003	26
Landsmødets tema	26
Oplæg	26
Afvikling	26
Socialt	27

INDLEDNING

Under temaet "Undervisning og uddannelse" afholdt Landsforeningen Downs Syndrom Landsmøde i 2003. Der var 100 deltagere til mødet.

Det har fra Landforeningens side været et mål at give forældre og andre interesserede større indsigt i undervisnings- og uddannelsesområdet set i forhold til mennesker med Downs syndrom. Rettigheder og muligheder for både børn og voksne er derfor bredt belyst .

Kataloget indeholder lovgrundlaget for specialundervisning, den almene undervisning i Folkeskolen og specialundervisningen for voksne. I de enkelte grupper er der gennemgået eksempler på praksis og deltagernes oplevelser med problemer i forhold til lovgivning, manglende uddannelsesmuligheder, undervisning og praksis.

En af de gennemgående problematikker er de store regionale forskelle på en lang række områder, som knytter sig til dagtilbud, undervisning og uddannelse.

KVIS – KVALITET I SPECIALUNDERVISNINGEN

KVIS står for KValitet I Specialundervisningen og er et kvalitetsprogram under Undervisningsministeriet. Kim Voss Hansen, leder af projektet, indledte Landsmødet med et indlæg om KVIS. Indlægget byggede på Undervisningsministeriets folder om KVIS, som her er gengivet i uddrag.

I maj 2000 vedtog Folketinget en ændring af Folkeskoleloven, der indebar en ændret opgavefordeling mellem kommuner og Amtskommuner (**Grundtakstmodellen**). Lovændringen betyder, at børn og unge med behov for vidtgående specialundervisning fremover i

langt højere grad end tidligere skal have mulighed for et undervisningstilbud så tæt ved hjem og skole som muligt. De skal så vidt muligt kunne fortsætte deres dagligdag i lokalsamfundets fællesskab, bibeholde fritidsinteresser og dermed vedligeholde deres venskaber. Lovændringen betød også en øget forpligtelse til gennem samarbejde og dialog at inddrage elever og forældre i beslutningerne. Undervisningsministeriet har fulgt op på lovændringerne ved at nedsætte et centralt udvalg, en række regionale udvalg og ved at sætte et 3-årigt kvalitetsprogram (KVIS, 2001-2004) i værk. Formålet hermed er at sikre en fortsat udvikling af kvaliteten i specialundervisningen, således at børn og unge med særlige behov og forudsætninger får et undervisningstilbud, der er optimalt for den enkelte.

Ændring af Folkeskoleloven - Grundtakstmodellen

Det nye i loven er, at kommunen bestemmer, om elevens specialundervisning skal gives i henhold til § 20, stk. 1 eller § 20, stk. 2, (den vidtgående specialundervisning).

Det er dog fortsat Amtskommunen, som bestemmer, hvor og under hvilke former den vidtgående specialundervisning skal finde sted. Amtskommunen kan under de nye bestemmelser ikke afvise kommunens henvisning.

Klageadgangen over vidtgående specialundervisning er ændret. I forbindelse med ændringerne i Folkeskoleloven er der oprettet et Klagenævn for den vidtgående specialundervisning. Forældrene kan ifølge reglerne nu som de eneste indgive en klage. De kan klage over følgende 4 afgørelser:

- At en kommune henviser til vidtgående specialundervisning ved en amtslig foranstaltning
- At en kommune undlader at henvise til vidtgående specialundervisning ved en amtslig foranstaltning
- At en kommune tilbagekalder en henvisning til vidtgående specialundervisning
- Amtets beslutning om foranstaltningens nærmere indhold.

Det er fortsat amtet, der har ansvaret for udvikling og drift af specialrådgivningen samt de forskellige amtslige tilbud af specialskoler og -klasser, der er nødvendige i forbindelse med vidtgående specialundervisning. Amtet har også ansvar for lands- og landsdelsdækkende institutioner til børn og unge, hvis udvikling kræver en vidtgående hensyntagen eller støtte.

Der er oprettet et centralt udvalg, som skal følge og understøtte udviklingen således, at lovens ord og intentioner bliver indfriet. I KVIS - kvalitetsprogrammet er der endvidere oprettet 16 regionale udvalg. De regionale udvalg følger, understøtter og bidrager til:

- udviklingen i de amtslige og kommunale specialundervisnings-tilbud samt specialpædagogisk bistand til småbørn
- områdets uddannelses- og rådgivningsinstitutioner med henblik på udvikling af en sammenhængende rådgivnings- og vejledningsfunktion i regionen
- udviklingen i samarbejdet mellem områdets social-, sundheds- og skolesektorer og udarbejder forslag til eventuelle ændringer på området
- anbefalinger og forslag til den fremtidige organisering og opgavefordeling samt bidrager til den afsluttende evaluering med statusbeskrivelser.

KVIS involverer dermed både centrale og lokale myndigheder.

KVIS arbejder med flere forskellige aspekter af begrebet 'kvalitet'. Holdninger blandt elever, forældre, lærere og skolens ledelse har, sammen med den rådgivning og vejledning, som PPR (Pædagogisk Psykologisk Rådgivning) giver til skoler og forældre, afgørende betydning for lokale beslutninger vedrørende pædagogiske og organisatoriske handlingsplaner. Den lokale PPR skal sikre sig tilgang til den specielle viden, som er nødvendig for at kunne sikre kvaliteten i den vidtgående specialundervisning. Samarbejdet mellem amternes specialrådgivning og den kommunale PPR får derved nye dimensioner.

KVIS arbejder med 8 temaer:

- Individuel tilrettelæggelse og gennemførelse af undervisningen
- Forældre-skolesamarbejde
- Skoleindretning og undervisningsmidler
- Leder- og lærer kvalifikationer
- Overgang fra grundskole til fortsat uddannelse og beskæftigelse
- Samordnet indsats skole-fritid
- Småbørn
- Ansvars- og opgavefordeling, formidling af viden

Til hvert af de otte temaer er der udarbejdet en samling af eksempler på 'god praksis'. Disse eksempler er tænkt som inspiration til lokalt at udvikle fornyelser i undervisningen gennem samarbejde i netværk.

KVIS har sin egen hjemmeside på www.kvis.org

Evaluering af KVIS

KVIS er blevet evalueret af Dansk Evalueringsinstitut, EVA, i 2003 og rapporten kan hentes på Undervisningsministeriets hjemmeside, www.uvm.dk

Hovedpunkterne i evalueringen er:

- KVIS-programmet er ikke forankret godt nok.
- De regionale udvalg fungerer ikke optimalt alle steder.
- Der bør være mere forskning i, hvad god undervisning og skolegang er for børn med særlige behov.
- Der skal i højere grad være let adgang til ekspertviden via "videns- og erfaringsressourcer", der befinder sig på specialskoler, PPR, special- og videnscentre og lignende.
- Det er problematisk, at kun forældre har klageadgang. Der bør derfor uddannes bisiddere, så forældre ikke vælger at undlade at klage pga. manglende muligheder eller overskud.
- Forældreundersøgelsesdelen konkluderer, at langt fra alle forældre vurderer at være hørt i planlægningen af deres barns specialtilbud. PPR er tilbøjelig til at inddrage forældrene på et meget sent tidspunkt i forløbet. Denne praksis skal ændres.

- Specialundervisningen kan organiseres mere hensigtsmæssigt ved at give kommunerne det fulde ansvar.

Vi er som Landsforening betænkelige ved det sidste punkt, da vi frygter, at de enkelte kommuner ikke, selv efter en strukturomlægning, vil have en størrelse, der giver mulighed for at opnå viden og erfaring, der gør dem i stand til at løfte opgaven. Omvendt mener vi heller ikke, at de amtslige special-undervisningstilbud er optimale.

ARBEJDSGRUPPER

Landsmødets deltagere deltog i arbejdsgrupper, hvor der var oplæg fra fagpersoner og forældre med efterfølgende diskussion.

Følgende arbejdsgrupper var etableret:

0-7-årige:

Gruppe 1: Specialpædagogiske tilbud til børn i daginstitutionerne

Gruppe 2: Det svære skolevalg

7-16-årige:

Gruppe 3: Hvad er den gode skole?

Unge og voksne:

Gruppe 4: Ungdomsuddannelse og specialundervisning – retten til livslang læring?

SPECIALPÆDAGOGISKE TILBUD TIL BØRN I DAGINSTITUTIONER – GRUPPE 1

Oplæg ved Lisbeth Høgsberg og Lone Nielsen, begge pædagoger på Børnecentret Dalumgård i Odense og Anja Burgaard, som er mor til Martin på Dalumgård. Endvidere deltog Lone Hestvang og Grethe Mouridsen, begge pædagogiske konsulenter i Nordjyllands Amt.

Lovgrundlaget for daginstitutioner for bl.a. børn med Downs syndrom,

§ 16 i Serviceloven:

”Amtskommunen sørger for, at der er det nødvendige antal pladser i særlige dagtilbud til børn, der på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne har et særligt behov for støtte, behandling m.v., der ikke kan dækkes gennem ophold i et af de almindelige dagtilbud, jf. §§ 7 og 8.

Stk. 2. Tilbud efter stk. 1 kan oprettes og drives af en Amtskommune, af en kommune efter aftale med Amtskommunen eller af en selvejende institution, som Amtskommunen indgår aftale med.

Stk. 3. Socialministeren fastsætter regler om forældrebestyrelser i særlige dagtilbud.”

Grundtakstmodellen, som trådte i kraft i år 2001, giver kommunerne mulighed for at oprette tilbud til børn med handicap efter § 16, stk. 2. Kun meget få deltagere havde erfaring med nyoprettede kommunale tilbud.

Opsamling af viden

Der var bekymring blandt deltagere om, at den viden, amterne har opbygget gennem mange års erfaring med at give tilbud til børn med bl.a. Downs syndrom, vil forsvinde, fordi tilbuddene bliver decentraliseret.

Der er ingen eksempler på etablering af konkret og koordineret indsamling af viden og erfaring i relation til Downs syndrom fra dagtilbud, skoler, PPR og andre relevante aktører i offentligt regi, hverken centralt eller decentralt.

Samarbejde mellem forældre og daginstitution

Hvordan kommer et forældresamarbejde til at fungere? Erfaring fra Dalumgård viser, at den bedste indsats i forhold til det enkelte barn fordrer ”fælles fodslag”. At den enkelte parts viden gøres til fælles viden. Pædagoger og forældre skal være enige om den pædagogiske indsats i forhold til barnet.

Den daglige kommunikation er meget vigtig. Årlige eller halvårslige pædagogiske samtaler om barnet skal følges op af regelmæssig kommunikation.

Flere deltagere lagde vægt på, at det var vigtigt at komme i barnets dagtilbud regelmæssigt. Og omvendt skal pædagogerne være indstillet på at have tæt forældrekontakt i dagligdagen.

Desværre var det mange deltageres erfaring, at samarbejdet mellem institution og forældre ikke altid fungerer lige godt. Forældre har (naturligt) ofte en stor forventning om at blive inddraget i det pædagogiske arbejde omkring deres barn, men pædagogerne er ikke i vid udstrækning tilbøjelige til at inddrage forældrene og bruge deres viden og erfaring om barnet i det pædagogiske arbejde. Flere deltagere var inde på, at nogle pædagoger føler sig personligt "angrebet", når forældre spørger om pædagogik og stimulering i forhold til barnet og ønsker en diskussion heraf. Forældre kunne godt tænke sig mere faglig kompetence og mod og større lyst til at inddrage forældre i det pædagogiske arbejde.

Udviklingsmål for det pædagogiske arbejde i specialdagtilbud tager ikke i tilstrækkelig grad højde for denne problematik. Et eksempel fra Nordjyllands Amt beskriver samarbejdet mellem dagtilbud og forældre således: "Daginstitutionslederen skal sikre det bedst mulige samarbejde med forældrene. Afholde mindst et årligt behandlingsmøde, hvor barnet revisiteres".

Efter deltagernes mening er dette et udmærket eksempel på, hvor vagt forældresamarbejde er beskrevet i formålsbeskrivelser.

Serviceovens § 34 om rådgivningsmuligheder

Af Serviceovens § 34 fremgår det, at *"Amtskommunen tilbyder gratis rådgivning, undersøgelse og behandling af børn og unge med adfærdsvanskeligheder eller betydelig nedsat fysisk og psykisk funktionsevne, samt deres familier. Opgaverne kan varetages i samarbejde med andre Amtskommuner"*.

"Når en familie har fået et barn med betydeligt og varigt nedsat funktionsevne eller en kronisk og langvarig lidelse, vil der som regel altid være behov for en indgående rådgivning og vejledning. Der vil bl.a. være behov for viden om betydningen af den nedsatte funktionsevne og den kroniske/langvarige lidelser, fx for den daglige livsførelse både for familien og for barnet eller den unge".

Det betyder, at man, som forældre til et barn i alderen 0-7 år med f.eks. Downs syndrom, har ret til og mulighed for at få rådgivning fra eksempelvis amtets småbørnskonsulenter.

Småbørnskonsulenterne skal afdække barnets funktionsniveau igennem samtale, observation og eventuel brug af test. På baggrund heraf rådgives forældrene om stimulation og i samarbejde med andre relevante fagpersoner tilrettelægges det videre forløb omkring barnet. Rådgivning kan f.eks. dække:

Daglige praktiske færdigheder, f.eks. spisning, på/afklædning og bad/toilet.

Kontakt og kommunikation.

Motorisk udvikling, herunder fx sanseintegration.

Leg og social udvikling.

(Se "Vejledning om Sociale tilbud til børn og unge med handicap", www.retsinfo.dk)

Rådgivning fra de relevante fagpersoner skal medvirke til at afklare, hvad der er det bedste for barnet og dets udvikling.

Ifølge loven skal revisitering foregå en gang årligt og skal sikre, at barnet til stadighed får et tilbud, der modsvarer dets behov for udvikling.

Det betyder i praksis, at det pædagogiske personale i samarbejde med forældre og den amtskommunale småbørnsvejleder og andre relevante fagpersoner vurderer, om barnet har et specialpædagogisk tilbud, der modsvarer dets behov.

Ofte vil man justere indsatsen i det dagtilbud barnet er i frem for at visitere barnet til et andet tilbud.

Enkeltintegration eller specialtilbud

Flere deltagere var interesseret i erfaringer med børn, der henholdsvis er/har været enkelt-integreret i et almindeligt kommunalt dagtilbud, i en specialgruppe for børn med psykisk udviklingshæmning i et kommunalt dagtilbud, hvor der også er normale børn, eller et amtskommunalt specialtilbud for kun børn med handicap.

Erfaringer viser, at det er meget individuelt, hvad der er det bedste.

Nogle børn trives fint med støttetimer i et dagtilbud med normale børn. Den pædagogiske indsats kan være god, men det modsatte kan også være tilfældet. Den specialpædagogiske indsats er meget afhængig af regelmæssig faglig supervision.

Andre børn har brug for et specialmiljø og profiterer samtidig af samværet med normale børn. Den specialpædagogiske indsats kan være mere målrettet end for de enkeltintegrerede børn.

Nogle børn har et behov for udelukkende at være i et specialmiljø med øget fokus på specialpædagogik.

DET SVÆRE SKOLEVALG - GRUPPE 2

Oplægsholderne var Knud Erik Riis, skolekonsulent fra Ringkøbing Amt, Dorte Kellermann, mor til Klara, København og Karen Straarup, skoleleder på Asferg Skole, Purhus Kommune.

Folkeskoleloven § 21 om visitation

§ 21. Kommunalbestyrelsen foretager henvisning af børn og unge til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand ved amtsrådets foranstaltning, jf. § 20, stk. 2, når kommunalbestyrelsen finder, at de pågældendes udvikling stiller krav om en særlig vidtgående hensyntagen eller støtte, der bedst kan imødekommes ved *en amtskommunal foranstaltning. Bestemmelsen i § 12, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.*

Stk. 2. Amtsrådet, i Bornholms, Frederiksberg og Københavns Kommuner kommunalbestyrelsen, træffer afgørelse om det nærmere indhold af foranstaltningen, jf. stk. 1. Amtsrådets afgørelse træffes efter forhandling med kommunen på grundlag af en indstilling fra kommunen, jf. § 12, stk. 2.

Se endvidere "Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand", www.retsinfo.dk.

Hvornår skal man begynde at tale om skolevalg?

I forhold til visitation af barnet til specialskole eller -klasse var der blandet erfaring fra deltagerne i forhold til i hvilket omfang, forældrene blev inddraget og hvor meget pædagogernes viden og erfaring med det enkelte barn blev vægtet i forhold til PPRs udtalelse. Nogle havde gode erfaringer med et godt samspil alle parter imellem og andre det modsatte. Når samspillet ikke fungerede, var det ofte fordi, at forældrene ikke følte sig hørt eller ikke mente, at de havde reel indflydelse. Det spiller også ind, at der flere steder i landet ikke er reelle valgmuligheder mht. skolevalg.

Den formelle procedure er typisk, at en psykolog fra PPR vurderer barnet året før det skal starte i skole. Kommunens PPR laver derefter en indstilling til amtet – forudsat at der vurderes at være behov for et amtsligt tilbud i henh. til §20,2. Forældrene får kopi af indstilling og skal skrive under på, hvorvidt de er enige i indstillingen. Amtets afgørelse vil typisk foreligge i februar, og der er kun ankemulighed for forældrene.

I Ringkøbing Amt tager man fat i skoleproblematikken langt tidligere end ovenstående procedure lægger op til. Erfaringen viser, at forældre ofte har behov for at få afklaret spørgsmål om skolevalg og skolestart allerede når barnet er 3-4 år.

Hvordan vælger jeg skole til mit barn?

Når man som forælder skal forsøge at vælge det bedste undervisningstilbud til sit barn, er der en række forhold, der er væsentlige at være opmærksomme på.

Hvilket pædagogisk grundsyn vil være et godt udgangspunkt for barnet?

Hvad vil jeg gerne have, at mit barn lærer?

Skal man stille indlæring af faglige/boglige kompetencer lig med indlæring af sociale kompetencer?

Hvad med skolens fysiske rammer?

Vil jeg gerne, at mit barn integreres på en skole, hvor der også er normale børn og magter mit barn det?

Vil jeg foretrække specialskole?

Hvilke forventninger har jeg til skolen, lærerne og det kommende samarbejde, og hvilke forventninger har de til mig?

Dorte Kellermann, forælder, formulerede i sit oplæg sine overvejelser:

- Det er vigtigt for mig, at mit barn kommer i et miljø, hvor der er lagt vægt på indlæring af faglige/boglige kompetencer. Det betyder, at jeg finder det uhyre vigtigt, at skolen har som målsætning, at mit barn skal lære at læse, skrive og regne.
- Skolen skal have et pædagogisk grundsyn, der afspejler, at man tror på og ser den enkelte elevs potentialer.
- Skolen skal *også* videreudvikle de sociale kompetencer. Mit barn skal kunne begå sig som individ og i en gruppe.
- Skolen skal være indstillet på et tæt samarbejde med mig, også i faglig henseende. Vi skal supplere hinanden i forhold til indlæring.
- Der skal være reel medbestemmelse for børnene på relevante områder, fx igennem elevråd og i klassen. Det øger deres demokratiske forståelse og gør dem i stand til at træffe valg.
- Det fysiske miljø er for mig sekundært i forhold til det psykiske miljø.

Børn med særlige behov i den almindelige folkeskole

Karen Straarup, skoleleder på Asferg Skole, fortalte om sine erfaringer med integration af børn med Downs syndrom i en almindelig skole.

Skolen havde for en del år siden en pige med Downs syndrom som fulgte en normal klasse helt op til 7. klasse

Pigen havde fulgt de øvrige elever, hun var startet sammen med. Fagligt var hun nået langt, men socialt var hun blevet ensom de sidste år. Set i bakspejlet burde hun nok have været flyttet til omgivelser med ligestillede et par år før, flytningen reelt skete.

Generelt var skolens erfaring med pigens forløb meget positivt. Men man måtte samtidig erkende, at når undervisningen når et vist fagligt niveau, er det nødvendigt med specialpædagogisk indsats til børn med Downs syndrom. Ligeledes må det konkluderes, at børnene socialt ikke kan følge med kammeraterne på en almindelig skole, når de kommer ud over 3.-4. klasse.

På nuværende tidspunkt har skolen en dreng med Downs syndrom, der netop er startet i en lille specialklasse sammen med et par andre børn med handicap. Her arbejder man bl.a. ud fra Karlstad-modellen og prøver at lave hverdagen struktureret og overskuelig for børnene. Projektet er forholdsvis nyt, så det er for tidligt at konkludere noget om det langsigtede perspektiv. Man er dog med årene blevet mere opmærksom på de sociale aspekter, og håber at kunne give drengen et godt skoletilbud uden, at han risikerer at blive ensom i sin hverdag.

HVAD ER DEN GODE SKOLE? - GRUPPE 3

“Lov om folkeskolen, § 20”

§ 20. Det påhviler kommunalbestyrelsen at oprette børnehaveklasser og at sørge for undervisning i grundskolen og 10. klasse, herunder specialundervisning og anden specialpædagogisk *bistand, af børn og unge under 18 år, der bor eller opholder sig i kommunen, og hvis forældre ønsker dem optaget i folkeskolen, jf. § 54. Endvidere påhviler det kommunalbestyrelsen at sørge for specialpædagogisk bistand til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen.*

Stk. 2. Uden for Bornholms, Frederiksberg og Københavns Kommuner påhviler det dog amtskommunen at indrette og sørge for specialundervisning af børn og unge under 18 år, der bor eller opholder sig i amtskommunen, og som vedkommende kommunalbestyrelse har henvist til amtsrådets foranstaltning, jf. § 21, stk. 1. Det samme gælder børn, der henvises til specialpædagogisk bistand, og som endnu ikke har påbegyndt skolegangen.

Stk. 3. Specialundervisning kan indrettes i dagbehandlingstilbud eller i et efter lov om social service oprettet eller godkendt anbringelsessted, jf. § 22. Specialundervisning af den i stk. 2 nævnte karakter kan endvidere indrettes i kostskoleform.

Stk. 4. Elever, som i løbet af skoleåret fylder 18 år, har ret til at fortsætte skolegangen i resten af skoleåret.

Se endvidere "Bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogiske bistand", www.retsinfo.dk

Albertslund Lilleskole

Nogle forældre tog initiativ til at oprette en centerklasse på Albertslund Lilleskole (privat skole), der af forældrene er beskrevet som en skole med et lille miljø og god stemning. Centerklassen kom til at bestå af 6 børn med Downs syndrom. Til klassen er knyttet to lærere.

Skoledagen begynder kl. 9 med morgensang og fælles beskeder.

Skoledagen varer fra 9-14. Formiddagen er den boglige del, hvor der arbejdes i temaer med integrerede fag som regning og læsning/bogstavlære. For nogle børn vil der være enkeltintegration i andre klasser i enkelte udvalgte fag. Skolen har dyr, som bl.a.

Specialklassen har ansvaret for pasningen af. I frikvartererne er alle børn sammen og leger sammen efter eget valg.

Efter frokost er undervisningen mere løs og knap så boglig. Den vil typisk bestå af teaterprojekter, musik, dans m.m. Nogle teater-, musik- og danseprojekter foregår integreret med de andre klasser på skolen.

Skolen er ikke så god til at anvende "tegn til tale" som understøttelse for de sprogligt svage. En anden ulempe er, at med kun én specialklasse er der et ret lille netværk for gode venskaber.

Frydelundskolen

Frydelundskolen er en almindelig folkeskole med 600 elever. I 1986 blev der oprettet en specialklassedel med to klasser på 14 elever.

Fra 2003 kan Frydelundskolen tilbyde undervisning fra 0. til 10. klas-

setrin. Til hver klasse er der tilknyttet fem lærere og en pædagog. Lærerne har også timer i de "normale klasser".

Undervisningen i specialklasserne er så vidt muligt temaorienteret og skemalagt med individuelle elevplaner og handleplaner. Til hver elev er tilknyttet en kontaktperson. Der bruges kontaktbog med billeder.

Undervisningen foregår gennem valg af temaer, som omhandler f.eks. familien, affald, hygiejne, penge og især i de ældre klasser: Hvad skal barnet efter skolen? Undervisningen skal styrke selvtillid gennem kompetencer, der lægges vægt på det at være så selvhjulpen som muligt.

Der afholdes to forældresamtaler om året samt gruppeforældremøder og andre sociale arrangementer.

Der er ikke megen integration med de "normale klasser.

Skolen på Ingemannsvej

Skolen på Ingemannsvej er en specialskole for børn med indlæringsvanskeligheder. Skolen har 60 børn, 30 lærere, en pædagog, talepædagoger, fysioterapeuter og ergoterapeuter m.m.

Der er ingen fritidsordning.

Skolen har musiske, kreative og fysiske aktiviteter bestående af bl.a. morgensang. Der er tilbud om f.eks. svømning til alle børn.

Skolen har fokus på totalkommunikation (bl.a. igennem Tegn til Tale og visualisering i form af Boardmaker).

Den enkelte elev skal føle accept og der lægges vægt på at eleverne udvikler venskaber.

Der er fokus på både personlig udvikling og på boglige kompetencer. Der er tæt samarbejde med andre fagpersoner, med forældre og med fritidsordninger.

Der er et årligt netværksmøde og der arbejdes med kontaktbog med billeder for den enkelte elev.

Undervisningsformerne er klasseundervisning, undervisning i mindre grupper og på forskellige niveauer efter læringsspiralen. Der tilrettelægges årsplaner (individuelle handlingsplaner) og justeringer foregår i samarbejde med forældre. Der er en årlig lejrskole, og der

afholdes fælles arrangementer for hele skolen (featureuger, teater og musik).

Nogle af de ældre børn har engelsk og projektarbejde.

Skolernes kendskab til og involvering i KVIS

Skolerne blev spurgt om de kender og er tilknyttet KVIS-programmet. Ingen er tilknyttet programmet, og en enkelt skole havde slet ikke kendskab til KVIS.

Netværksidéen og forældreinvolvering

Skolerne blev spurgt om, hvorvidt de arbejder med Irene Johanssons netværksidé. Det gør ingen af dem i øjeblikket, men nogle har været på kursus og har planer om at indarbejde netværksidéen (med udgangspunkt i sprogstimulering) på sigt.

Flere forældre efterlyste implementering af netværksidéen for at fremme samarbejde om sprogstimulering mellem skole, fritidsordning, talepædagog og hjem, da mange forældre følte, at de stod alene med opgaven.

I forlængelse heraf, var der debat om prioritering af ressourcer, overflødigelse af andre behandlingsmøder, fordi alle aspekter bliver inddraget i netværket, forstærkning af den socialpædagogiske indsats, samt sikring af en fortløbende udvikling hen over ferier. Man opnår, at barnet får generaliseret indlæringen i skole, hjem og fritidsordning.

I øvrigt diskuterer deltagerne også, hvordan man kan forberede de unge til livet efter skolen, hvilke valg de har, samt hvordan og hvornår børn og unge kan eller skal forholde sig til deres handicap og de muligheder de har.

UNGDOMSUDDANNELSE OG SPECIALUNDERVISNING – RETTEN TIL LIVSLANG LÆRING? - GRUPPE 4

*Ungdomsuddannelsetilbud til unge med udviklingshandicap:
Egentlige uddannelsesmuligheder eksisterer ikke*

”Lov om specialundervisning for voksne”

§ 1. Ethvert amtsråd skal sørge for, at personer med fysiske eller psykiske handicap, der er tilmeldt et folkeregister inden for amtskommunen, eller som længerevarende opholder sig i amtskommunen, efter undervisningspligtens ophør kan få undervisning og specialpædagogisk bistand, der tager sigte på at afhjælpe eller begrænse virkningerne af disse handicap (kompenserende specialundervisning). I tilknytning hertil kan der etableres undervisning, som er tilrettelagt under hensyntagen til deltagernes handicap. Undervisningen kan indrettes i kostskoleform. Undervisningsministeren kan fastsætte nærmere regler om placeringen af amtsrådets undervisningsforpligtelse over for personer med fysiske eller psykiske handicap, der bor eller opholder sig i boformer efter §§ 92 og 93 i lov om social service.

Stk. 2. Undervisningsministeren fastsætter nærmere regler om undervisningens mål og indhold.

Stk. 3. Et amtsråd kan efter overenskomst med staten, kommuner, private skoler, institutioner eller initiativtagere og lign. eller andre amtsråd henvise personer til undervisning efter stk. 1 i statslige, kommunale, private eller andre amtskommunale skoler eller institutioner og lign. Undervisningsministeren kan fastsætte regler herom.

Ungdomsuddannelse og specialundervisning – retten til livslang læring?

Oplægsholdere var Leif Karlsson, AVS, Vestfyns Amt og Dan Schimmell, Landsforeningen LEV.

Der skelnes mellem uddannelse og specialundervisning.

Ungdomsuddannelse kan være et 1-3-årigt forløb i forlængelse af folkeskolens specialtilbud.

En del af de tilbud om specialundervisning, der er til voksne med Downs syndrom er lagt ind under amter og kommuners dagtilbud til gruppen.

Specialundervisningen har også karakter af selvstændige undervisningsforløb på skoler og ligende for voksne med udviklingshandicap.

Egentlige uddannelsesmuligheder er der ikke der ikke for mennesker med f.eks. Downs syndrom.

Der bør være en retslig sikring af ungdomsuddannelsesmuligheder efter afslutning af folkeskolen til unge med særlige behov – svarende til f.eks. gymnasium eller HF til andre unge.

Fyn tilbyder ungdomsuddannelse

Amterne kan vælge selv at tilbyde en ungdomsuddannelse. Et eksempel på tilbud er ASV-Vestfyns 3-årige ungdomsuddannelsesstilbud for 18-25-årige, der ikke kan benytte de eksisterende ungdomsuddannelsesstilbud. Det vil sige et tilbud, der også retter sig mod mennesker med Downs syndrom.

Tilbuddets værdigrundlag bygger på FN's

Menneskerettighedserklæring, Undervisningsministeriets formål med specialundervisning for voksne og Undervisnings- og Kulturudvalgets (Fyns Amt) *udtrykte* ønske om og prioritering af handicappedes ret til en ungdomsuddannelse.

Undervisningen er baseret på et helhedssyn på eleven, der tager udgangspunkt i elevens styrkesider.

Undervisningen har til formål, at eleven

- kan tage vare på sig selv
- har indflydelse på eget liv
- føler selvværd
- har selvindsigt og samfundsindsigt
- har et socialt netværk
- kan fungere i sociale sammenhænge på egne præmisser
- kan træffe egne valg og tage ansvar for egne handlinger

Personlig kompetence består af personlige kvalifikationer og funktionelle færdigheder.

Et eksempel: Stofområdet er bo-undervisning. Et centralt kompetenceområde kan være husholdning, hvor madlavning indgår herunder at skrælle kartofler. Samtidig øves sprogbegreber og finmotorik.

I den almendannende undervisning indgår redskabs- og indsigtsgfag. Redskabsfag inkluderer kommunikation og sprog, matematik, idræt, praktiske og musiske fag, medier, IT og praktiks, teoretisk viden og kunnen.

Indsigtsgfag inkluderer verdens- og samfundsorientering, psykologi, etik, æstetik og filosofi.

Ungdomsuddannelse fokuserer på de almendannende og funktionelle færdigheder, som er nødvendige for at kunne fungere i hverdagen inden for områderne bo, arbejde, beskæftigelse og fritid.

For alle elever udarbejdes der individuel læseplan, som justeres en gang om året. Ved undervisningsforløbets afslutning, nedskrives både eleven og lærens evaluering af målrealisering.

Efter endt uddannelsesforløb beskrives elevens opnåede resultater inden for læseplanen.

Ved afslutningen af forløbet vedtages en udslusningsplan for den enkelte elev, som beskriver elevens fremtidige samfundsliv, hvad angår arbejde/beskæftigelse, uddannelses-, fritids- og boligsituation. Elever under 18 år kan i visse tilfælde få dispensation og optages på skolen i 17-års alderen.

Retslig sikring af uddannelse og livslang læring

Det var tydeligt, at deltagerne var bekymrede for det dilemma, der fremkommer i det øjeblik, den unge ikke kan modtage et uddannelses tilbud efter endt folkeskole.

Ikke kun for de 18-25 årige, men også sikring af et tilbud i forlængelse af Folkeskolen, det vil sige fra i nogle tilfælde allerede når den unge er 16 eller 17 år.

Deltagerne på Landsmødet pegede på, at der mangler en overordnet indsats for mennesker med bl.a. Downs syndrom på undervisnings- og uddannelsesområdet.

De to kernepunkter er:

- Uddannelses tilbud til unge med særlige behov, herunder et 3-årigt

ungdomsuddannelses tilbud efter endt Folkeskole tilbud.

- Mål og kvalitet i specialundervisning til voksne

Hvordan sikrer man, at mennesker med bl.a. Downs syndrom får tilbud om kvalitetspræget undervisning og uddannelse, der sikrer dem udvikling igennem hele deres liv, ud fra egne ønsker og potentialer?

Der skal være en retslig sikring af, at alle unge mennesker med funktionsnedsættelse tilbydes ungdomsuddannelse. Det vil sige, at der bør være et heltidstilbud for de efter afslutning af folkeskolen og minimum 3 år frem.

Der bør endvidere gives mulighed for forskellige uddannelses tilbud efter ungdomsuddannelsen afslutning. Det kan være korte uddannelsesforløb under EGU- Erhvervsfaglige Grunduddannelser på Tekniske Skoler. Der er intet til hindre for amter og kommuner opretter forløb. Desværre stopper de fleste projekter efter forsøgsvirksomhedens penge er brugt. Derfor bør disse uddannelser ligeledes være retslige sikrede.

Det er væsentligt, at undervisningen på uddannelserne varetages i samarbejde mellem lærer, der har kompetence i specialundervisning og specifikke faglærere. Faglærere har ikke (nødvendigvis) nogen forudsætning for at undervise mennesker med funktionsnedsættelse.

Der skal også være mulighed for at vælge musiske uddannelsesforløb.

Ethvert erhvervsuddannelsesforløb skal kobles sammen med erhvervspraktik og sigte mod varigt arbejde eller relevant beskæftigelse.

Alle voksne mennesker med funktionsnedsættelse skal have tilbud om specialundervisning, der har til formål at fastholde og udvikle deres kom-

petencer og potentialer, også i forhold til at kunne læse, skrive og regne, samt en række øvrige almindelige kompetencer. For at sikre den enkelte person, bør dette retsligt sikres igennem en voksenundervisningsplan, der evalueres og justeres en gang om året hele livet igennem.

OPSUMMERING PÅ OMRÅDET VED NIELS EGELUND

Niels Egelund, professor ved Danmarks Pædagogiske Universitet, afrundede Landsmødet med nogle betragtninger over specialundervisning i Danmark

Specialundervisning og uddannelse af lærer i andre vestlige lande

I 2002 udgav OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) "Education Policy Analysis", som viser ligheder og forskelle i en række vestlige lande.

I følge OECDs opgørelse modtager 1,5% af børn i alderen 0-18 år i Danmark enten specialpædagogiskdagtilbud eller –skoletilbud, mod f.eks. 2,3% i Finland, Sverige 0,9% og Norge 0,5%.

I Danmark efteruddanner man ikke længere lærere, så de får en speciallæreruddannelse og dermed bedre kompetence og forudsætninger for at varetage specialundervisning. Anderledes forholder der sig f.eks. i Sverige og Finland. I Sverige har lærerne en speciallæreruddannelse, der retter sig mod de 3-12-årige børn. Læreren underviser i (næsten) alle fag. Uddannelsen varer i alt 3 ½ år.

I Finland er lærerne universitetsuddannede, hvor omkring 45% af sidste del af uddannelsen er vægtet pædagogik, herunder også specialpædagogik. Uddannelsen retter sig mod børn i 1.-6. kl.

Specialpædagogik

Specialpædagogik defineres i traditionel forstand som en betegnelse for pædagogisk virksomhed, der gives til børn og voksne med nærmere definerede handicaps.

I den danske lovmæssige definition er specialpædagogik en betegnelse for undervisning, der – bortset fra midlertidige foranstaltninger – gives efter henvisning og indstilling og på baggrund af en pædagogisk psykologisk undersøgelse. Folkeskolelovens § 20, stk. 1 eller stk. 2. Den moderne definition, efter 1994, på specialpædagogik er en betegnelse for en pædagogisk virksomhed, der sættes ind for at forhindre en udgrænsning af individer eller grupper af individer på grund af disses forskelligheder. Målet er at tage hensyn eller ligefrem udnytte menneskelige forskelligheder.

Specialpædagogikken står i dag over for udfordringer på flere niveauer:

- Etablering af fleksible undervisningsmiljøer
- Diskussion af forholdet mellem almenundervisning, specialundervisning og vidtgående specialundervisning
- Fornyelse af metoder og organisatorisk struktur i undervisningen
- Inddragelse af nye kommunikations- og undervisningsmidler
- Ændring af skolernes fysiske miljø
- Efteruddannelse af skolernes personale
- Mangesidet samarbejde på tværs af skoler, regioner og landegrænser

Gode resultater af specialpædagogik og –undervisning bygger på, at lærerne har et godt fagligt fundament og efteruddannelse, der gør dem i stand til at agere optimalt.

Information fra forældre om deres barn har stor betydning. Det kan være oplysning om aktiviteter barnet bedst kan lide, bekymring om forskellige ting i skole, fritidsordning og hjem, opdragelse og forventninger.

Information fra barnet selv er ligeledes af væsentlig betydning: Jeg vil gerne have hjælp til det eller det, og hvis jeg skulle ændre skolen, skulle det være det eller det. Hvad kan jeg lide at lave i skolen, i fritidsordningen og derhjemme, og hvad kan jeg ikke lide?

Jeg kan bedste lide den person/ven, og jeg kan ikke lide den person, fordi... osv.

Den specialpædagogiske indsats i undervisningen fordrer "Follow-up"

- Styrker undervisningen elevens selvopfattelse, kulturelle identitet, kønsopfattelse og selvtillid?
- Tilskynder undervisningen elevens interaktion med klassekammerater, materialer og støttende voksne?
- Faciliterer undervisningen aktiv eksperimenteren, oplevelse, fysisk, logisk-matematisk og social oplevelse og tænkning?
- Udnytter undervisningen elevens naturlige nysgerrighed og evne til at lære og lege?

God dokumentation for indsatsen indeholder:

- Dokumenter, der er vigtige udviklingsmæssige "benchmarks" eller facts.
- Dokumenter, som demonstrerer fremgang på en meningsfuld måde.
- Facts, der af eleven og andre kan opbevares og bruges til at fremme oplevelsen af og beviser værdien af at gå i skole og lære noget.
- Information, som følger eleven til andre uddannelsessteder og giver værdifuld indsigt i individuelle evner, interesser og mål.

God dokumentation er opmærksom på:

- Elevens udviklingsniveau og – potentiale.
- Træthed, sygdom, utilpashed og ydre distraktioner.
- Indflydelse fra observatøren – projektion, indflydelse fra at kunne lide/ikke lide, egne normer for det acceptable.
- Indflydelse for situation – fysisk rum, udstyr, materialer, ydre omstændigheder.

Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR)s synlighed og tilgængelighed i det kommunale billede – nogle vigtige forudsætninger:

- Deltager aktivt i lokalområdets fagligt-politiske drøftelser om lokalsamfundets indretning og værdigrundlag.

- Deltager aktivt i lokalområdet i forhold til børn og unge.
- Udvikler og udbreder informationsmateriale om PPR's opgaver og muligheder for medvirken til at finde veje ud af vanskelige situationer, som børn og unge måtte befinde sig i.
- Er tilgængelig for potentielle brugere.

Lærerteamet er de pædagogiske kraftcentre i fremtidens folkeskole. Det er her de konkrete opgaver, problemstillinger og konkrete elever skal drøftes. PPR samarbejder naturligt med lærerteamene om konkrete opgaver, det kan være med til at få øje på og beskrive enkelte elevers potentialer og tilrettelæggelse af deres undervisningsforløb, og det kan være med til udvikle samarbejdskulturen og den professionelle samtale indbyrdes og i forhold til arbejdet med elever og lærer.

EVALUERING AF LANDSMØDET 2003

Landsmødets tema

De fleste af deltagerne fandt, at Landsmødets tema var relevant i forhold til deres egen situation.

Deltagerne vil gerne have erfaringsopsamling på praksis og muligheder i amterne (og kommuner) i forhold til undervisning efter Folkeskolelovens § 20, stk. 2. En slags "gyldne standarder".

Oplæg

Det var stor tilfredshed med opdeling i grupper.

De fleste oplæg var gode, informative og belyste temaet grundigt og deltagerne kunne godt lide fordelingen af oplægsholdere på fagpersoner og forældre.

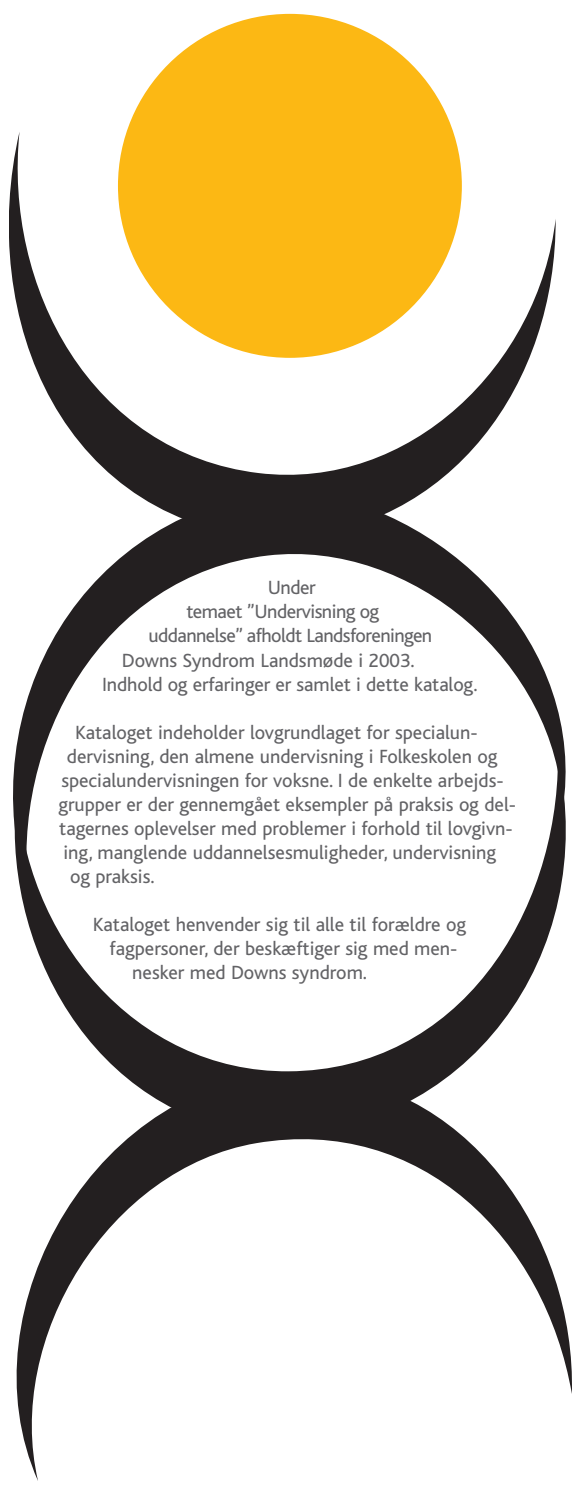
Afvikling

Der var generel tilfredshed med Landsmødets planlægning og afvikling. Men indkvartering og servering af mad og kaffe var for en stor dels vedkommende utilfredsstillende.

Socialt

Der blev givet udtryk for, at det var givende at mødes med andre forældre i samme situation og tale om erfaringer og lign.

Uddybende evaluering af Landsmødet kan ses på Landsforeningens hjemmeside, www.downssyndrom.dk.

Under
temaet "Undervisning og
uddannelse" afholdt Landsforeningen
Downs Syndrom Landsmøde i 2003.
Indhold og erfaringer er samlet i dette katalog.

Kataloget indeholder lovgrundlaget for specialundervisning, den almene undervisning i Folkeskolen og specialundervisningen for voksne. I de enkelte arbejdsgrupper er der gennemgået eksempler på praksis og deltagernes oplevelser med problemer i forhold til lovgivning, manglende uddannelsesmuligheder, undervisning og praksis.

Kataloget henvender sig til alle til forældre og fagpersoner, der beskæftiger sig med mennesker med Downs syndrom.